

20.1.2021

Kommentteja Helmi-ohjelman luonnokseen (versio 2):

Myönteistä

- + Todella hienoa, että tällainen pitkäaikainen ohjelma on valmisteilla. Aihe on tärkeä, elinympäristöt tarvitsevat apua!
- + Uhanalaisuusarviosta päästään ohjelman avulla eteenpäin kohti käytännön toimia.
- + Tavoitteena on saada aikaan konkreettisia muutoksia maastossa. Asetetut lukumäärätavoitteet ovat kunnianhimoisia.
- + Toteutuessaan ohjelma tukee ympäristöalan kotimaista osaamista ja urakointia.
- + **Upeaa, että tälle aiheelle varataan kunnolla resursseja! Tällaista on odotettu kauan.**
- + Mukavan tiiviisti ja lyhyesti kirjoitettu ohjelma.

Kehitettävää

- **Arvio ohjelman toimenpiteiden vaikuttavuudesta puuttuu**
 - o Ohjelmassa ei ole arvioitu, riittävätkö esitetyt toimenpiteet tavoitetilan saavuttamiseen. Lisäksi olisi hyvä kirjoittaa auki, mistä esitettyjen toimenpiteiden lukumääräarviot ovat peräisin (asiantuntija-arvio?). Mielestämme toimenpiteiden maksimit ovat pääsääntöisesti liian korkeat kymmenen vuoden aikataulua ajatellen, mutta liian alhaiset saamaan aikaan tavoitteena olevaa muutosta elinympäristössä ja lajistossa.
- **Ohjelman toteuttajat jäävät epäselviksi**
 - o Ohjelmassa todetaan kautta linjan vastuutahoiksi ministeriöitä, metsähallitus ja ELYt. Ohjelmassa ei kerrota sitä, miten ohjelman toteutus on tarkoitus järjestää. Kuka tekee mitään? Ohjelmaan tulee kirjata, onko tarkoitus toteuttaa ohjelma hallinnon omana virkатыönä vai ostopalveluina vai molempina. Tämä valinta vaikuttaa ohjelman toteutukseen. Ohjelman toteutus on niin suuri työmäärä, että se edellyttää suuria rekrytointimääriä ja osaamisalueen selkeää laajentamista. ELYistä on juuri tämän tapaista osaamista karsittu tehokkaasti. Vaikka hallinto ostaisi palvelut ulkopuolisilta toimijoilta, hallinnolla tulee olla osaamista ja resursseja, jotta osaa ostaa oikeat palvelut oikealla tavalla.
- **Ohjelmasta ei käy ilmi toimialan suurimmat lainsäädännölliset hankaluudet ja haasteet.**
 - o Esimerkiksi luontodirektiivin liitelajien vaikutus mihin tahansa niiden esiintymisalueella suunniteltuun toimeen voi kokonaan estää tai vähintäänkin selkeästi hidastaa toimien toteutusta. Nykyisellään lajisuojelu saattaa estää elinympäristöjen suojelun. Eri lajien arvottaminen tärkeysjärjestykseen on hankalaa: mille lajille elinympäristöä kunnostetaan ja minkä lajin esiintyminen riittää estämään monien muiden lajien tarvitseman kunnostuksen.
 - o Samoin haasteita tulee kohteissa, joissa toimia haluttaisiin tehdä yksityisen alueella ja toimista aiheutuisi jollain mittapuulla mitattuna hyötyä maanomistajalle. Kuitenkin säädökset estävät valtion rahan ohjaamisen sellaiselle toiminnalle, jonka voidaan katsoa hyödyttävän yksityistä toimijaa. Kunnostus jää tekemättä, jollei riittävän korkea taho

(ministeriötaso) pysty perustelemaan kohteen toteutusta yleisen edun mukaisena. Esimerkiksi rantaluonnon hoidossa umpeenkasvua estävä niitto tai vieraslajin poisto törmää tähän rajoitukseen säännöllisesti.

Nämä ristiriidat ovat ohjelman toteutumisen suurimpia riskejä, joten niihin pitää varautua ja valmistautua hyvin etukäteen. Erityisesti ympäristöministeriön tulee valmistautua ottamaan kantaa vastaan tulevilla ristiriitatilanteissa.

- **Tekijöistä ja osaajista tulee pula, AVI kuormittuu, ruuhka hidastaa toteutuksia**

- Vaikka kymmenen vuotta tuntuu pitkältä ajalta, tällaisessa työssä se kuuluu silmän räpäyksessä. Prosessit ovat pitkiä ja vaativat monenlaista osaamista kaikissa eri vaiheissaan, ja niihin helposti tulee viivytyksiä ulkopuolisista syistä johtuen. Vaikka ohjelman rahoitus olisikin kunnossa, ovatko ohjelman tavoitemäärät realistisia tällä aikataululla?
- Tekijöistä tulee pula kaikissa prosessin vaiheissa: inventoijista suunnittelijoihin ja virkamiehiin. AVI tulee ylikuormittumaan lupahakemuksista, joita osa kunnostuksista tulee edellyttämään. Myöskään maa- ja vesirakentamisen suunnittelijoita ei ole tarvittavaa määrää edes nykyisellä tasolla.
- Resurssipula tulee nostamaan kunnostusten hintoja ja viivästyttämään aikataulua.
- Helmi-alueiden perustaminen lienee kannattavinta tehdä vasta muutaman ohjelmavuoden kuluttua, kun alkaa hahmottua, mille kohteille toimenpiteitä oikeasti lähtee toteutumaan. Varsinkin yksityismailla toimenpiteiden toteutuminen on sattumanvaraista eikä sitä voi juurikaan ennakoida.
- Kolmannen sektorin toimijoita ja muita vaihtoehtoisia toimijoita ei ole otettu ohjelmassa lainkaan huomioon. Ne eivät ratkaise resurssipulaa, mutta voivat hieman helpottaa.

- **Muuta**

- Ohjelmassa käsitellään eri habitaatteja eri tasoilla. Soista selostetaan eri tyytit ja niiden tila, mutta järvien tyyppejä ei edes mainita nimeltä saati että oltaisiin arvioitu niiden heikentymisastetta. Suot ovat seikkaperäisesti tyyppiteltyjä ja niistä on dataa, kun taas vesistöjen osalta ohjelmaan on kirjattu suomalaisen vesiluonnon vähemmistöjä. Esimerkiksi vähäravinteiset järvet olisivat ansainneet olla mukana ohjelmassa erityisesti Etelä-Suomen osalta, sillä ne ovat niin vahvasti heikenneet ja alttiita muutoksille. Lintuvesiä tulee koko ajan lisää sukkession ja rehevöitymiskehityksen myötä, mutta oligotrofisten järvien syntyminen edellyttää uutta jääkautta.
- Lintuvesien hoito tähtää ohjelmassa vahvasti vesi- ja rantalinnuston poikastuotannon parantamiseen. Jos haluttaisiin hoitaa lintuvesiä kokonaisena elinympäristönä, tulisi mm. valuma-alueenäkökulma ottaa mukaan todella paljon vahvemmin.
- Ohjelmassa todetaan lintuvesien kohdalla, että ”kunnostetaan 100-250 kpl SPA-alueita...” ja luetellaan, mitä toimet voivat olla. Ohjelmasta voi saada käsityksen, että tilastomerkinnän kunnostuksesta voi saada yksittäisellä pienialaisella toimenpiteellä, vaikka tarve olisi kokonaisvaltaiselle ja laajalle kunnostukselle. Yksi niittokerta on eri asia kuin koko valuma-alueen kuormituksen vähentäminen.
- Perinnebiotooppien hoidossa eletään menneessä maailmassa. Harvat viljelijät voivat toimia niittäjänä ja laiduntajina, koska monella ei enää ole niittovälineitä, karjaa eikä ennen kaikkea aikaa laiduntamisen harrastamiseen. Tai sitten toimista saatavan tuen pitäisi olla nykyistä paljon suurempi.
- Kunnostustoimintaa tukevaa tutkimus- ja kehitystyötä kannattaisi resurssoida hyvin koko ohjelma-ajan ja vielä sen jälkeenkin riittävän kauan.

- Yhteisalueet ovat kaikin puolin hankalia, sillä vain osa niistä on järjestäytyneitä. Suostumusten ym. saaminen vie paljon aikaa ja vaivaa. Tämä on tärkeää ottaa huomioon töiden aikataulutuksessa.

Viestintävinkki:

Muistattehan, että yksityismailla toimiessa maanomistajat (ja vesialueiden omistajat) ovat se kaikkein tärkein kohderyhmä. Siltä varalta, että joku innostunut maanomistaja tulee lukeneeksi ohjelman, tulisi hänelle tarjota esimerkiksi ohjelman lopussa selvät ohjeet, mihin tahoon ottaa yhteyttä kunnostusprosessin aloittamiseksi.

Tsemppiä ohjelman valmisteluun! 😊